

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1926 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 174, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Ovanmyra hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, att från dess tillämpning skola vara undantagna å landsbygden (landskommuner och municipalsamhällen) belägna handelsföretag, som skötas av innehavaren eller hans familj eller ock sysselsätta mindre än fyra arbetare, samt att vederbörande utskott måtte föreslå den ändring i lagtexten, som ett bifall härtill kunde föranleda.

Beträffande vad av motionärerna anförts till stöd för ifrågavarande hemställen får utskottet hänvisa till motionens innehåll.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av socialstyrelsen. Det yttrande, som styrelsen med anledning härav avgivit, är bifogat detta utlåtande; och får utskottet hänvisa till detsamma innehåll.

Frågan om landsbygdens undantagande från lagstiftning av här förevarande art har tidigare varit föremål för övervägande inom riksdagen. Utskottet vill här nedan lämna en kortfattad redogörelse för vad som härutinnan förekommit och som kan vara av intresse för bedömande av nu föreliggande motion.

Historik.

Med anledning av väckta motioner vid 1904 års riksdag hemställde lagutskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning, huruvida och på vilka villkor kommun kunde berättigas att bestämma viss tid, under vilken inom kommunen belägna handelsbutiker skulle hållas stängda, samt för riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser, vartill utredningen kunde giva anledning. Beträffande tillämpningsområdet för den ifrågasatta lagstiftningen anförde utskottet, att det syntes uppenbart, att frågan hade sitt huvudsakligaste intresse för de större stadssamhällena, där den alltjämt växande konkurrensen uppdrove arbetstiden. Att emellertid av sådan anledning lagstifta uteslutande för dessa samhällen eller överhuvudtaget vid en lagstiftning av ifrågavarande slag göra åtskillnad på städer och landsbygd

1904 års riksdag.

vore enligt utskottets åsikt ej lämpligt, även om för landsbygden denna fråga i allmänhet torde vara av mindre betydelse. Den av utskottet gjorda hemställan bifölls av andra kammaren, men blev av första kammaren avslagen.

*1905 års
riksdag.*

Vid 1905 års riksdag, då motion i ämnet ånyo väcktes, uttalade lagutskottet, att de föreslagna lagbestämmelserna icke syntes böra utsträckas att omfatta landsbygden. Förhållandena i vårt land vore ännu vad landsbygden anginge sådana, att några bestämmelser om därstädes belägna handelsbutikers stängning icke torde vara av behovet påkallade. Annat vore åter förhållandet i de alltmer tillväxande samhällen å landsbygden, för vilka ordningsstadgan för rikets städer vore gällande, och vilka i övrigt företedde många likheter med städerna i här förevarande avseende. Utskottet hemställde därför, att lagstiftningen skulle avse allenast stadskommun eller sådant samhälle i övrigt, för vilket ordningsstadgan för rikets städer vore gällande. Denna hemställan vann ingendera kammarens bifall.

*1906 års
riksdag.*

När riksdagen år 1906, i överensstämmelse med förslag från lagutskottet, beslöt avlåta skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t, togs däruti avstånd från tanken att i förevarande hänseende skilja mellan stad och land, och den hemställan, vari skrivelsen utmynnade, avfattades lika med 1904 års lagutskotts ovanberörda hemställan.

*1909 års
riksdag.*

Vid 1909 års riksdag framlades proposition med förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöver viss tid, vilket förslag avsåg hela landet utan åtskillnad på stad och landsbygd. I samband med propositionens framläggande uttalades av vederbörande departementschef, bland annat, att, ehuru det vore sannolikt, att frågan ägde sitt huvudsakliga intresse för de större stadssamhällena, där arbetstiden genom en ständigt växande konkurrens i vissa fall alltjämt stegrades, det likväl syntes vara olämpligt att av sådan anledning lagstifta uteslutande för dessa samhällen eller att vid en lagstiftning av ifrågavarande art över huvud göra åtskillnad på städer och landsbygd. Ett särskilt stöd för denna uppfattning fann departementschefen däri, att, om undantag för landsbygden stadgades, missförhållanden skulle kunna uppstå i de fall, där en tätt befolkad landsbygd gränsade omedelbart intill ett stadssamhälle.

Lagutskottet tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag med några smärre detaljändringar och biträdde därvid departementschefens berörda uttalande.

Mot utskottets förslag anmäldes reservation av bl. a. herr Fahlén, vilken, med instämmande av sex andra ledamöter, ansåg, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande lag måtte erhålla tillämpning endast å städer och köpingar, som utgjorde egen kommun, samt att till följd därav föranledda ändringar i förslaget måtte vidtagas.

Vid behandlingen av utskottets utlåtande stannade kamrarna i olika beslut. Andra kammaren biföll utskottets hemställan, under det att första kammaren

biföll samma hemställan med den ändring, som innefattades i den av herr Fahlén m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen. Med anledning härav uppgjorde lagutskottet ett sammanjämningsförslag av innehåll, att den ifrågasatta lagen skulle erhålla tillämpning å städer, köpingar och municipalsamhällen. Detta blev också riksdagens beslut.

I enlighet härmed utfärdades sedermera lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet.

Sedan riksdagen i skrivelse den 1 mars 1914, nr 56, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, i vad mån butikshandeln å sön- och helgdagar lämpligen kunde underkastas begränsning utöver den, som för det dåvarande gällde eller kunde bestämmas, samt för nästföljande års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, anbefalldes socialstyrelsen genom nådig remiss den 2 april 1914 att verkställa den i riksdagens skrivelse avsedda utredning ävensom att avgiva de förslag, vartill styrelsen funne samma utredning föranleda. Med anledning härav avgav styrelsen den 2 september 1918 utlåtande med förslag till lag om begränsning av tiden för öppethållande av handelsbodas jämte vissa andra företag. Detta styrelsens förslag innebar bl. a., att lagen skulle äga giltighet jämväl inom de rena landskommunerna, och uttalade styrelsen härvid:

Välgående skäl för att undantaga dessa kommuner från lagens tillämpning torde knappast förefinnas. Även om behovet av en sådan reglering i en del mindre landskommuner icke gjort sig vidare gällande, torde dock förhållandena i åtskilliga landskommuner numera icke alltför mycket avvika från de i våra köpingar och municipalsamhällen rådande. Erinras må därom, att det finnes ett icke obetydligt antal, delvis ganska betydande samhällen, som ligga inom landskommuner och icke äro vare sig köpingar eller municipalsamhällen. Såsom redan av lagutskottet vid 1909 års riksdag uppmärksammats, skulle det utan en dylik likställighet i många fall i fråga om landsbygd, som gränsar till stad, köping eller municipalsamhälle, kunna uppstå väsentliga olägenheter genom den olikhet i rätten till öppethållande, som skulle råda för måhända konkurrerande handelsföretag. De jämkningar, som med hänsyn till särskilda förhållanden kunna finnas påkallade i vissa landskommuner, torde kunna genomföras med begagnande av förut omnämnda beslutanderätt, som tillerkänts kommunerna.

Beträffande uppfattningen i förevarande fråga bland handlandena å landsbygden framgår av Sveriges allmänna handelsförenings senaste årsberättelse, att föreningens förvaltningsutskott i augusti 1917 vänt sig till föreningens olika ombud i landsorten med en förfrågan i ämnet och att i samtliga de inkomna svaren uttalats önskvärdheten av lagstiftningens utvidgning till att gälla jämväl å landsbygden.

I den proposition (nr 143) till 1919 års riksdag, som ledde till antagande av den nu gällande butikstängningslagen, uttalade departementschefen i huvudsak liknande synpunkter. Departementschefen anförde sålunda:

Den olikhet, som för det dåvarande förefunnes mellan å ena sidan städer, köpingar och municipalsamhällen samt å andra sidan den rena landsbygden,

Socialstyrelsen 1918.

1919 års riksdag.

torde icke längre böra bibehållas. Åtskilliga mera tätt befolkade landskommuner, särskilt sådana invid städer eller andra större orter, torde i förevarande avseende vara fullt ut jämförbara med köpingar eller municipalsamhällen. Inom landskommunerna funnes även ett stort antal ganska betydande samhällen, å vilka butikstängningslagen icke vore tillämplig. Något skäl att undantaga dylika kommuner eller samhällen från en reglering i föreliggande syfte torde icke förefinnas. Å andra sidan kunde det icke förnekas, att beträffande vissa trakter av landsbygden en dylik reglering icke direkt vore av behovet påkallad. Dock syntes lämpligast för vinnande av likformighet, att regleringen utsträcktes även till sådana trakter. Emellertid måste beaktas, att förhållandena å landsbygden kunde vara väsentligt olika å skilda orter och att lokala intressen kunde kräva avvikelser från de tidsbestämmelser, som för landet i allmänhet syntes böra bliva gällande. Förutsättningen för en utsträckning av lagstiftningens tillämplighetsområde på sätt föreslagits måste därför vara, att möjlighet lämnades öppen för ett skäligt tillgodoseende av dylika intressen.

Andra särskilda utskottet, som behandlade denna fråga, anförde i sitt utlåtande nr 1 följande: Det måste anses önskvärt, att butikerna å landsbygden inbegrepos under förevarande lagstiftning. Jämväl för handelsyrkets personal å landsbygden torde det nämligen i många fall förefinnas ett verkligt behov av förkortning av tiden för butikernas öppethållande, och ville utskottet därjämte erinra, att ej få och delvis mycket betydande samhällen i administrativt hänseende vore att räkna till landsbygd.

Riksdagen beslöt också härutinnan i enlighet med Kungl. Maj:ts, av utskottet förordade förslag.

**Utskottets
yttrande.**

Socialstyrelsen har i sitt till utskottet avgivna yttrande avstyrkt den av motionärerna föreslagna lagändringen. I anslutning till de synpunkter, som av styrelsen framförts, anser sig ej heller utskottet kunna förorda bifall till motionärernas förslag.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 mars 1926.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från *första kammaren*: herrar *K. G. Westman, von Sydow, von Koch, greve Spens, von Stockenström* och *Petrén**, fröken *Hesselgren** samt herr *Luterkort*;
från *andra kammaren*: herrar *Öberg**, *Hage, Ödström, Ros, Johansson* i Sollefteå, *Olovson* i Västerås*, *Lindgren* i Dingelvik och *Hedvall*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

Stockholm den 15 februari 1926.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 5 februari 1926 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till Eder avgiva yttrande över en av herrar Svensson i Grönvik och Andersson i Ovanmyra inom andra kammaren väckt motion, nr 174, om viss ändring av lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse. Med anledning härav får styrelsen härmed anföra följande.

Den särskilda lagstiftning, som före den 1 oktober 1919 reglerade rätten till öppethållande av handelsbodas, nämligen lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet, avsåg endast städer, köpingar och municipalsamhällen, varemot den rena landsbygden icke var inbegripen under lagens tillämpning. Genom nu gällande butikstängningslag — lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse — har full likställighet härutinnan mellan städerna och landsbygden åvägabragts.

Förevarande fråga har redan tidigare varit föremål för övervägande. I skrivelse den 20 februari 1906, vari riksdagen hos Kungl. Maj:t anhöll om åtgärder för åvägabringande av en lagstiftning angående stängningstiden för handelsbutiker, framhöll riksdagen bland annat, att det icke syntes lämpligt, att åtskillnad i förevarande avseende gjordes mellan städer och landsbygd. Till riksdagens berörda uppfattning anslöt sig även chefen för justitiedepartementet vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 26 februari 1909 av förslag till lag i ämnet. Departementschefen yttrade nämligen därvid bland annat, att ehuru det vore sannolikt, att frågan ägde sitt huvudsakliga intresse för de större stadssamhällena, där arbetstiden genom en ständigt växande konkurrens i vissa fall alltjämt stegrades, syntes det likväl vara olämpligt att av sådan anledning lagstifta uteslutande för dessa samhällen eller att vid en lagstiftning av ifrågasatt art över huvud göra åtskillnad på städer och landsbygd. Ett särskilt stöd för denna uppfattning fann departementschefen däri, att, om undantag för landsbygden stadgades, missförhållanden skulle kunna uppstå i de fall, där en tätt befolkad landsbygd gränsade omedelbart intill ett stadssamhälle. Det lagförslag, som av Kungl. Maj:t framlades för 1909 års riksdag, avsåg jämväl hela landet utan åtskillnad på stad och landsbygd. Att den av riksdagen år 1909 antagna butikstängningslagen kom att icke avse landsbygden, berodde på att kamrarna på denna punkt stannade i olika beslut och antog ett av lagutskottet sedermera framlagt sammanjämningsförslag av innehåll, att den ifrågasatta lagen skulle erhålla tillämpning i städer, köpingar och municipalsamhällen.

I sitt den 2 september 1918 avgivna utlåtande med förslag till ny butikstängningslag anförde socialstyrelsen, såsom motivering för att lagen borde äga giltighet jämväl inom de rena landskommunerna, följande:

”Vägande skäl för att undantaga dessa kommuner från lagens tillämpning torde knappast förefinnas. Även om behovet av en sådan reglering i en del mindre landskommuner icke gjort sig vidare gällande, torde dock förhållandena i åtskilliga landskommuner numera icke alltför mycket avvika från de i våra köpingar och municipalsamhällen rådande. Erinras må därom, att det finnes ett icke obetydligt antal, delvis ganska betydande samhällen, som ligga inom landskommuner och icke äro vare sig köpingar eller municipalsamhällen. Såsom redan av lagutskottet vid 1909 års riksdag uppmärksamrats, skulle det utan en dylik likställighet i många fall i fråga om landsbygd, som gränsar till stad, köping eller municipalsamhälle, kunna uppstå väsentliga olägenheter genom den olikhet i rätten till öppethållande, som skulle råda för måhända konkurrerande handelsföretag. De jämkningar, som med hänsyn till särskilda förhållanden kunna finnas påkallade i vissa landskommuner, torde kunna genomföras med begagnande av förut omnämnda beslutanderätt, som tillerkänts kommunerna.

Beträffande uppfattningen i förevarande fråga bland handlandena å landsbygden framgår av Sveriges allmänna handelsförenings senaste årsberättelse, att föreningens förvaltningsutskott i augusti 1917 vänt sig till föreningens olika ombud i landsorten med en förfrågan i ämnet och att i samtliga de inkomna svaren uttalats önskvärdheten av lagstiftningens utvidning till att gälla jämväl å landsbygden.”

I den proposition (nr 143) till 1919 års riksdag, som ledde till antagande av den nu gällande butikstängningslagen, anförde departementschefen i huvudsak liknande synpunkter. Det utskott, som vid nämnda riksdag behandlade frågan (andra särskilda utskottet), framhöll, att det jämväl för handelsyrkets personal å landsbygden torde i många fall förefinnas ett verkligt behov av förkortning av tiden för butikernas öppethållande, samt erinrade därjämte, att ej få och delvis mycket betydande samhällen i administrativt hänseende vore att räkna till landsbygd.

På grundval av uppgifter, som inhämtats vid styrelsens utredning åren 1920—1925 rörande arbets- och löneförhållandena för affärsanställda i Sverige, har styrelsen försökt beräkna antalet av de handelsföretag, som den av motionärerna åsyftade lagändringen skulle beröra. Styrelsen har därvid funnit, att approximativt räknat detaljhandelsföretagen å landsbygden (inberäknat köpingar och municipalsamhällen) år 1920 uppgingo till ett antal av 16,409, därav företag utan fast anställd personal 12,137, företag med 1—3 anställda 3,500, företag med 4 anställda 315 och företag med 5 eller flera anställda 457. Om man utgår från att proportionen emellan antalet företag av nämnda kategorier är i stort sett densamma nu som under år 1920, till vilket år nu anförda uppgifter hänföra sig, synes denna utredning utvisa, att motionen, praktiskt taget, åsyftar ett upphävande av butikstängningslagen för hela landsbygdens del.

De ovan återgivna synpunkter, vilka varit vägledande för Kungl. Maj:t och riksdagen vid behandlingen av frågan om tillämplighetsområdet för 1919 års butikstängningslag, synas alltjämt äga full giltighet. Efter lagens utfärdande torde inga omständigheter hava tillkommit, vilka kunna anses ägnade att rubba den uppfattningen, att likställighet uti ifrågavarande hänseende bör råda i städer och å landsbygd.

Motionärerna göra gällande, att bestämmelserna i 3 § butikstängningslagen om utsträckning i vissa fall av tiden för öppethållande skulle i praktiken finna föga användning. Med avseende härå får styrelsen såsom sin uppfattning uttala, att dessa bestämmelser jämte föreskrifterna i 4—7 §§ samma lag synas

på ett i allmänhet tillfredsställande sätt bereda möjlighet till beaktande av de särskilda förhållanden å landsbygden, vilka kunna motivera öppethållande av handelsbodas under annan tid än den i allmänhet tillåtna. Skulle större frihet emellertid anses påkallad, torde den lämpligast beredas genom ökad möjlighet till utsträckning, på sätt i sistberörda lagrum angives, av tiden för öppethållande.

Anmärkas må för övrigt, att undantagsbestämmelser av det slag, som i motionen angivas, torde vara ägnade att medföra betydande olägenheter i konkurrensavseende och förorsaka avsevärda svårigheter vid tillämpningen.

GUNNAR HUSS.

A. Molin.
